

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

Szymon Tarapata

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

ORCID: 0000-0002-4095-8892

szymon.tarapata@uj.edu.pl

Znaczenie grożącej oskarżonemu surowej kary w podejmowaniu decyzji w przedmiocie tymczasowego aresztowania

ABSTRAKT

Niniejszy artykuł ma charakter naukowy. Zastosowano w nim metodę dogmatyczną. Celem jest ustalenie statusu i funkcji grożącej surowej kary z art. 258 § 2 Kodeksu postępowania karnego (dalej: k.p.k.) w podejmowaniu decyzji w przedmiocie stosowania tymczasowego aresztowania. Kwestia ta jest sporna zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie. W tekście zaprezentowano nowy pogląd, że w art. 258 § 2 k.p.k. nie została wyrażona szczególna przesłanka stosowania tymczasowego aresztowania. Przepis ten nie może wyrażać samodzielnego kryterium orzekania o izolacyjnym środku zapobiegawczym. Art. 258 § 2 k.p.k. ma charakter służebny. Wyraża on kryterium pomocnicze służące do ustalenia, czy spełnione zostały przesłanki szczególne stosowania tymczasowego aresztowania z art. 258 § 1 k.p.k. Wnioski zawarte w tekście mają za zadanie ułatwić wykładnię krajowych przepisów dotyczących środków przymusu procesowego oraz ułatwić ich stosowanie w praktyce wymiaru sprawiedliwości. W artykule wskazano na czynniki, które mają znaczenie w czasie oceny, czy grożąca surowa kara aktualizuje obawę ucieczki, ukrycia się lub matactwa procesowego. Za stosowaniem tymczasowego aresztowania może przemawiać m.in. charakter czynu zarzuconego oskarżonemu. W tym kontekście istotne powinno być to, czy potencjalny sprawca stoi pod zarzutem przestępstwa popełnionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia. Nie bez znaczenia jest też jego dotychczasowa postawa w toku postępowania karnego. Może być jednak tak, że grożąca surowa kara może rodzić obawę matactwa nawet w sytuacji, gdy oskarżony, który wiedział o toczącej się sprawie karnej, nie podejmował żadnych bezprawnych działań. Niemniej prawidłowa postawa oskarżonego w toku postępowania karnego często będzie istotną okolicznością przemawiającą przeciwko stosowaniu tymczasowego aresztowania.

Słowa kluczowe: tymczasowe aresztowanie; grożąca surowa kara; środki przymusu; Kodeks postępowania karnego

WPROWADZENIE

W literaturze i orzecznictwie od lat toczy się spór o znaczenie konstrukcji opisanej w art. 258 § 2 Kodeksu postępowania karnego (dalej: k.p.k.). Przepis ten stanowi, że „jeżeli oskarżonemu zarzuca się popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo gdy sąd pierwszej instancji skazał go na karę pozbawienia wolności nie niższą niż 3 lata, potrzeba zastosowania tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania może być uzasadniona grożąca oskarżonemu surową karą”¹.

¹ Art. 258 § 2 k.p.k. od czasu wejścia w życie aktualnie obowiązującej ustawy karnej procesowej ulegał pewnym zmianom. Do dnia 30 czerwca 2015 r. przepis ten brzmiał dokładnie tak, jak obecnie. Natomiast 1 lipca 2015 r. weszła w życie ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2013, poz. 1247), na mocy której zmodyfikowano art. 258 § 2 k.p.k., nadając mu brzmienie: „Wobec oskarżonego, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo którego sąd pierwszej instancji skazał na karę

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

Najczęściej podkreśla się, że art. 258 § 2 k.p.k. wyraża szczególną przesłankę stosowania tymczasowego aresztowania. Występują jednak duże rozbieżności w zakresie tego, jaki charakter ma owa przesłanka. Różnica zdań co do tej kwestii występuje nawet w obrębie składowców orzekających tych samych sądów. Na przykład w postanowieniu Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 3 lipca 2019 r.² wskazano: „Niemożliwe do zaakceptowania jest stanowisko, iżby art. 258 § 2 k.p.k., stanowiący o grożącej oskarżonemu surowej karze, mógł stanowić samodzielną przesłankę tymczasowego aresztowania. Nie sposób jest przyjąć, iżby samo zagrożenie surową karą nosiło w sobie elementy realnej obawy zakłócania przez osobę podejrzaną prawidłowego toku postępowania i z woli ustawodawcy wprowadzało przypuszczenie, że konieczne jest jego zabezpieczenie. Gdyby takie domniemanie przyjąć, to »obrona« przed zastosowaniem izolacyjnego środka zapobiegawczego w wypadku, gdy oskarżonemu grozi surowa kara, wymagałaby jego obalenia przeciwdowodem wykazującym okoliczność negatywną. To zaś nie byłoby możliwe do zaakceptowania w świetle art. 2 Konstytucji oraz art. 41 Konstytucji RP, która przecież z woli ustrojodawcy obowiązuje bezpośrednio (art. 8 Konstytucji RP)”.

Sąd Apelacyjny w Krakowie w postanowieniu z dnia 11 lipca 2019 r.³ wyraził również następujący pogląd: „Przesłanka z art. 258 § 2 k.p.k. jest samodzielną i wystarczającą podstawą stosowania tymczasowego aresztowania, a obok niej nie muszą wystąpić inne, wskazane w art. 258 § 1 i § 3 k.p.k. podstawy tymczasowego aresztowania”.

To ostatnie stanowisko dominuje obecnie w orzecznictwie⁴. Należy postawić pytanie, czy którekolwiek z prezentowanych powyżej ujęć jest trafne, a jeżeli tak, to które. Warto też rozważyć kwestię bardziej generalną, a mianowicie zastanowić się, czy art. 258 § 2 k.p.k. w ogóle koduje jakąkolwiek przesłankę stosowania tymczasowego aresztowania, a jeżeli nie, to jaki jest status owego przepisu. To właśnie tym zagadnieniom poświęcono niniejszy tekst.

pozbawienia wolności wyższą niż 3 lata, obawy utrudniania prawidłowego toku postępowania, o których mowa w § 1, uzasadniające stosowanie środka zapobiegawczego, mogą wynikać także z surowości grożącej oskarżonemu kary”. Regulacja ta obowiązywała do 15 kwietnia 2016 r. Wówczas weszła w życie ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2016, poz. 437), która przywróciła stan poprzedni. Należy zgodzić się z poglądem, że wskazane nowelizacje w istocie nie wprowadzały do art. 258 § 2 k.p.k. jakiegokolwiek zmiany normatywnej (zob. D. Zając, *Zagrożenie karą jako przesłanka stosowania tymczasowego aresztowania*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2018, nr 4, s. 10, 31). Należy jednak wskazać, że niektórzy autorzy zauważają, iż wzrost liczby osób tymczasowo aresztowanych w Polsce nastąpił wraz ze wspomnianą zmianą brzmienia art. 258 § 2 k.p.k., która weszła w życie 15 kwietnia 2016 r. (zob. W. Hermeliński, B. Nita-Światłowska, *Tymczasowe aresztowanie ze względu na grożącą oskarżonemu surową karę*, „Palestra” 2018, nr 6, s. 15–16).

² II AKz 303/19, LEX nr 2757824. Zob. także: postanowienie SN z dnia 12 marca 2009 r., WZ 15/09, LEX nr 503668; H. Gajewska-Kraczkowska, *Rozważania nad polską praktyką aresztową – od sprawy Adama Kauczora do ustawy nowelizacyjnej z dnia 27 września 2013 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2015, nr 1, s. 12; W. Hermeliński, B. Nita-Światłowska, *op. cit.*, s. 16.

³ II AKz 366/19, LEX nr 2757825. Za samodzielnym charakterem przesłanki z art. 258 § 2 k.p.k. opowiedzieli się również: D. Świecki, *Komentarz do art. 258*, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. 1: *Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, Warszawa 2020, teza 22; R.A. Stefański, *Komentarz do art. 258*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2019, teza 9.

⁴ Zob. np. postanowienie SN z dnia 20 lutego 2020 r., KZ 6/20, LEX nr 2785121; postanowienie SA w Krakowie z dnia 27 maja 2019 r., II AKz 279/19, LEX nr 2757816.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

GROŻĄCA SUROWA KARA JAKO SAMOISTNA PRZESŁANKA TYMCZASOWEGO ARESZTOWANIA – KRYTYKA STANOWISKA

W tym miejscu warto w ogólnych zarysach zrekonstruować pogląd sprowadzający się do twierdzenia, że art. 258 § 2 k.p.k. koduje samoistną szczególną przesłankę tymczasowego aresztowania oraz przypomnieć, co teza ta ma oznaczać. W tym kontekście wskazuje się, że z art. 258 § 2 k.p.k. wynika domniemanie prawne, iż jeżeli oskarżonemu (lub podejrzanemu) grozi wymierzenie surowej kary, wówczas aktualizuje się po jego stronie obawa matactwa⁵. W tego rodzaju przypadkach, chcąc zastosować tymczasowe aresztowanie, nie jest konieczne wykazywanie istnienia przesłanek określonych w art. 258 § 1 k.p.k.⁶, można bowiem z góry założyć, że oskarżony (podejrzany), mając przed sobą perspektywę odbycia surowej kary, stanie przed silną pokusą podjęcia bezprawnych zabiegów ukierunkowanych na uniknięcie odpowiedzialności karnej lub umniejszenie jej zakresu. Wskazuje się jednak, że domniemanie to ma charakter wzruszalny, gdyż można dowodzić, iż w realiach konkretnej sprawy nie pojawia się realne zagrożenie, że oskarżony (podejrzany) podejmie jakiegokolwiek próby bezprawnego wpływania na toczące się przeciw niemu postępowanie karne.

Zwolennicy tezy o samoistnym charakterze przesłanki określonej w art. 258 § 2 k.p.k. podkreślają, że o trafności takiej optyki przesądziła uchwała Sądu Najwyższego w składzie 7 sędziów z dnia 19 stycznia 2012 r.⁷. Wskazano w niej, że „podstawy stosowania tymczasowego aresztowania, określone w art. 258 § 2 k.p.k., przy spełnieniu przesłanek wskazanych w art. 249 § 1 i art. 257 § 1 k.p.k. i przy braku przesłanek negatywnych określonych w art. 259 § 1 i 2 k.p.k., stanowią samodzielne przesłanki szczególne stosowania tego środka zapobiegawczego”⁸.

Uzasadniając przywołaną optykę, podniesiono przede wszystkim, że gdyby chcieć przyjąć, iż dla zastosowania tymczasowego aresztowania na podstawie art. 258 § 2 k.p.k. konieczne było wykazanie istnienia uzasadnionej obawy matactwa lub uzasadnionej obawy ucieczki,

⁵ D. Zając, *op. cit.*, s. 8.

⁶ Zob. np. postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 5 stycznia 2012 r., II AKz 4/12, LEX nr 1108804.

⁷ I KZP 18/11, LEX nr 1102081.

⁸ Zawarte w tej uchwale twierdzenia zostały zaakceptowane też w innych orzeczeniach (zob. np. postanowienie SN z dnia 26 lutego 2019 r., II KK 178/18, LEX nr 2625401). W literaturze wyrażono jednak pogląd, że taki sposób rozumienia art. 258 § 2 k.p.k., jaki przyjęto w tej uchwale, nie spełnia testu proporcjonalności z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP oraz uchybia wymogowi określenia w ustawie zasad ograniczenia i pozbawienia wolności osobistej wyrażonemu w art. 41 ust. 1 Konstytucji RP, a także zasadzie poprawnej legislacji wynikającej z art. 2 Konstytucji RP. Zob. J. Skorupka, *O niekonstytucyjności art. 258 § 2 k.p.k.*, „Państwo i Prawo” 2018, z. 3, s. 5–18. Zob. także: idem, *Glosa do uchwały SN z dnia 19 stycznia 2012 r.*, I KZP 18/11, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2012, nr 7–8, s. 546–549; idem, *Tymczasowe aresztowanie w praktyce stosowania prawa*, „Palestra” 2021, nr 1, s. 19–22; W. Hermeliński, B. Nita-Światłowska, *op. cit.*, s. 18; M. Drewicz, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 19 stycznia 2012 r.*, sygn. I KZP 18/11, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2012, nr 3, s. 165–179; A. Woźniak, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 19 stycznia 2012 r.*, sygn. I KZP 18/11, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2013, nr 6, s. 462–466. Należy jednak odnotować, że niektórzy przedstawiciele doktryny aprobująco odnieśli się do uchwały I KZP 18/11. Zob. D. Drajewicz, *Glosa do uchwały SN z dnia 19 stycznia 2019 r.*, I KZP 18/11, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 10, s. 181–186; M. Kornak, *Glosa do uchwały SN z dnia 19 stycznia 2012 r.*, I KZP 18/11, LEX/el. 2012; J. Machłańska, *Glosa do uchwały SN z dnia 19 stycznia 2019 r.*, I KZP 18/11, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2013, nr 2, s. 157–168. Zob. także przegląd stanowisk w tej kwestii: R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej, Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za 2012 r.*, „Ius Novum” 2013, nr 2, s. 189–192 i wskazana tu literatura.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

ukrycia się oskarżonego czy też innego bezprawnego utrudniania postępowania karnego (a więc przesłankom stosowania tymczasowego aresztowania określonym w art. 258 § 1 k.p.k.), to § 2 okazałby się zbędny. Taki sposób dokonywania interpretacji stałby w rażącej sprzeczności z zakazem wykładni *per non est*. Jeżeli więc ustawodawca przewidział w art. 258 § 2 k.p.k. dodatkowe kryterium stosowania tymczasowego aresztowania, a jednocześnie z żadnego przepisu nie wynika konieczność łącznego wystąpienia przesłanek określonych w § 1 i 2, to surowa kara grożąca oskarżonemu, w okolicznościach opisanych w art. 258 § 2 k.p.k., może stanowić samodzielną przesłankę szczególną. Dodano, że pogląd taki jest zgodny z regulacjami zawartymi w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Analizując całość uzasadnienia uchwały I KZP 18/11, trudno nie odnieść wrażenia, że niektóre zawarte w nim twierdzenia są niekoherentne. Warto przede wszystkim zwrócić uwagę na to, że Sąd Najwyższy – przyjmując pogląd, iż art. 258 § 2 k.p.k. statuuje samoistną przesłankę stosowania tymczasowego aresztowania – zastrzegł, iż stosowanie tego środka izolacyjnego możliwe jest dopiero wówczas, gdy spełnione zostaną cechy określone w art. 249 § 1 k.p.k. i art. 257 § 1 k.p.k. oraz nie zaktualizują się kryteria negatywne z art. 259 § 1 i 2 k.p.k. Wydaje się, że należy poddać głębszej ocenie przytoczony tok rozumowania.

Zupełnie nie dziwi to, że w sytuacji, gdy aktualizują się kryteria negatywne z art. 259 § 2 k.p.k., siłą rzeczy nie mogą zostać spełnione warunki z art. 258 § 2 k.p.k. Skoro bowiem na podstawie okoliczności sprawy można przewidywać, że sąd orzeknie w stosunku do oskarżonego karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania lub karę łagodniejszą albo że okres tymczasowego aresztowania przekroczy przewidywany wymiar kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia, wówczas sprawcy nie będzie grozić wymiarzenie surowej sankcji. W takich przypadkach warunki określone w art. 258 § 2 k.p.k. po prostu się nie ziszcą.

Możliwe jest natomiast wyczerpanie kryteriów z art. 258 § 2 k.p.k. przy aktualizacji przesłanek negatywnych wymienionych w art. 259 § 1 k.p.k. W takiej sytuacji pojawia się kolizja dwóch dóbr, która wymaga rozstrzygnięcia. Na jednej szali będzie interes postępowania karnego, na drugiej zaś wartości w postaci bezpieczeństwa dla życia lub zdrowia oskarżonego lub bytu jego najbliższej rodziny. Sąd Najwyższy stwierdził, że ostatnie z tych dóbr powinno uzyskać prymat.

O wiele bardziej intrygująca jest teza Sądu Najwyższego, że do aktualizacji warunków z art. 258 § 1 k.p.k. może dojść jedynie wtedy, gdy spełniona zostanie ogólna przesłanka stosowania wszystkich środków zapobiegawczych z art. 249 § 1 k.p.k. oraz dyrektywa minimalizacji z art. 257 § 1 k.p.k.⁹. Musi się bowiem pojawić pytanie, jakie doniosłe praktyczne następstwa mogą wynikać z tak sformułowanego twierdzenia. W tym kontekście trzeba przede wszystkim wskazać, że w art. 249 § 1 k.p.k. i art. 257 § 1 k.p.k. można odnaleźć ślad przeniesienia na grunt ustawy zwykłej wynikającego z Konstytucji RP i recypowanego na potrzeby spraw karnych testu proporcjonalności. Zakłada on, że stosowanie jakiegokolwiek ze środków przymusu procesowego, a przede wszystkim tymczasowego aresztowania, dopuszczalne staje

⁹ Zob. W. Hermeliński, B. Nita-Światłowska, *op. cit.*, s. 14.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

się wyłącznie wówczas, gdy ma to służyć realizacji konstytucyjnie dopuszczalnego celu, jest konieczne i nie nazbyt intensywne (proporcjonalne)¹⁰. Chodzi tu więc o spełnienie trzech przesłanek w postaci celowości, konieczności oraz proporcjonalności *sensu stricto*.

Przesłanka celowości została w pełni odzwierciedlona w art. 249 § 1 k.p.k. W przepisie tym wprost wskazano, że wszelkie środki zapobiegawcze mogą być stosowane jedynie w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego. Natomiast przesłankę proporcjonalności *sensu stricto* odzwierciedlono częściowo w art. 257 § 1 k.p.k. Stanowi on, że tymczasowego aresztowania nie stosuje się, jeżeli wystarczający jest inny środek zapobiegawczy. Warto zauważyć, że w art. 251 § 3 k.p.k. *in fine* ustawodawca nałożył obowiązek na sąd orzekający, by ten w uzasadnieniu postanowienia o zastosowaniu izolacyjnego środka przymusu wyjaśnił, dlaczego aplikacja instrumentu wolnościowego okazała się niewystarczająca. Z kolei przesłanka konieczności, którą można wyprowadzić z art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, również musi – z mocy art. 8 ust. 2 ustawy zasadniczej – być warunkiem koniecznym sięgnięcia po tymczasowe aresztowanie¹¹. Wynika ona też pośrednio z art. 253 § 1 k.p.k., stanowiącego, że środek zapobiegawczy winien być uchylony lub zmieniony, jeżeli powstaną przyczyny uzasadniające uchylenie lub zmianę. Przyczyną uzasadniającą uchylenie tymczasowego aresztowania jest zaś z pewnością to, że jego stosowanie przestało być konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego.

ZNACZENIE GROŻĄCEJ SUROWEJ KARY W PROCEDURZE STOSOWANIA TYMCZASOWEGO ARESZTOWANIA – STANOWISKO WŁASNE

Powyższe krótkie przypomnienie warunków wynikających z konstytucyjnego testu proporcjonalności jest istotne przede wszystkim z jednego powodu. Jawi się ono jako ważne z perspektywy pytania, kiedy stosowanie tymczasowego aresztowania przestaje być konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego. Oczywiście jest, że konieczność taka odpada bądź to wtedy, gdy w realiach konkretnej sprawy w ogóle nie istnieje obawa matactwa, bądź to wtedy, kiedy zagrożenie mataczeniem może być skutecznie zneutralizowane przy pomocy wolnościowego środka zapobiegawczego. Tymczasem za przejawy mataczenia nie sposób uznać jakiegokolwiek sytuacji, która nie została wymieniona w art. 258 § 1 k.p.k. Przepis ten jest bowiem niezwykle pojemny. Ustawodawca wyraźnie przecież zaznaczył, że przejawami mataczenia są: ucieczka, ukrywanie się, możliwość nakłaniania do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień, dodając jednocześnie, że matactwem może być także „inny bezprawny sposób utrudniania postępowania karnego”. To ostatnie wyrażenie sugeruje, że katalog zachowań potencjalnie destabilizujących postępowanie karne ma w istocie charakter otwarty. Może

¹⁰ Wyrok TK z dnia 25 lutego 1999 r., SK 23/98, LEX nr 36178. Zob. także: M. Szydło, [w:] *Konstytucja RP*, t. 1: *Komentarz. Art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 791–807; P. Cychosz, *Konstytucyjny standard prawa karnego materialnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, Kraków 2017, s. 418–426.

¹¹ Zob. m.in. J. Skorupka, *Konstytucyjny i konwencyjny standard tymczasowego aresztowania*, „Państwo i Prawo” 2007, z. 7, s. 57–58. Zob. także: M. Bielski, *Stosowanie środków zapobiegawczych w świetle konstytucyjnej zasady proporcjonalności*, [w:] *Prawo karne wobec Konstytucji*, red. M. Pająk, R. Zawłocki, Warszawa 2018, s. 117–127.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

on obejmować nieskończenie wiele sytuacji¹². Co jednak najważniejsze, skoro sąd, orzekając w przedmiocie stosowania tymczasowego aresztowania, jest zobowiązany ustalić spełnienie ogólnych przesłanek z art. 249 § 1 k.p.k. oraz zweryfikować test proporcjonalności z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP i art. 257 § 1 k.k., to musi siłą rzeczy zbadać, czy ze strony oskarżonego występuje obawa mactwa. Aplikacja izolacyjnego środka przymusu procesowego jest bowiem tylko wtedy konieczna, gdy sprawca może czynić bezprawne starania w celu destabilizacji postępowania karnego.

Wyrażone w poprzednim akapicie twierdzenia muszą prowadzić do wniosku, że art. 258 § 1 k.p.k. stanowi jedynie doprecyzowanie tego, co już wynika z art. 249 § 1 k.p.k. i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Art. 249 § 1 k.p.k. stanowi przepis przednawiasowy wobec przesłanek użycia środków zapobiegawczych wskazanych w art. 258 k.p.k. Nie da się zatem zastosować tymczasowego aresztowania bez jednoczesnego wykazania istnienia ze strony oskarżonego obawy mactwa. Prowadzi to do wniosku, że art. 258 § 2 k.p.k. – wbrew wyraźnemu stanowisku wyrażonemu w uchwale I KZP 18/11 – żadną miarą nie może statuować samodzielnej przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania. Przepis ten ma jedynie charakter klaryfikacyjny. Jak się wydaje, ustawodawca zdecydował się na jego wprowadzenie po to, by uczynić regulacje dotyczące środków zapobiegawczych maksymalnie precyzyjnymi i ułatwić w ten sposób ich stosowanie praktykom. Celem prawodawcy z pewnością nie było zapewnienie sądom aplikowania środka izolacyjnego w sposób, który wypacza sens stosowania tymczasowego aresztowania.

Mając na uwadze dotychczasowe ustalenia, czas odpowiedzieć na pytanie, jaki ma status i jaką funkcję pełni art. 258 § 2 k.p.k. Czy wyraża on szczególną, lecz niesamodzielną przesłankę szczególną stosowania tymczasowego aresztowania czy też rola tego przepisu jest jeszcze inna? Czemu ma służyć art. 258 § 2 k.p.k., skoro dla zastosowania tymczasowego aresztowania i tak trzeba wykazać istnienie zagrożenia, że podejrzany (oskarżony) może w sposób bezprawny wpływać na tok prowadzonego przeciw niemu postępowania? Po co więc praktyk uzyskuje od prawodawcy informację, że potrzeba stosowania tymczasowego aresztowania może wynikać z grożącej oskarżonemu surowej kary? Oczywiście jest przecież, że podmiot stosujący prawo nie może ignorować art. 258 § 2 k.p.k. Gdyby bowiem ów przepis całkowicie pomijał przy interpretacji, stosowałby niedozwolony w procesie wykładni zabieg polegający na traktowaniu fragmentu tekstu prawnego za *per non est*. Art. 258 § 2 k.p.k. musi więc zawierać jakąś treść normatywną, co zresztą nie jest aktualnie kontestowane ani w orzecznictwie, ani w piśmiennictwie. Z przepisu tego można wyprowadzać natomiast tylko taką dyrektywę, której brzmienie jest zgodne z regulacjami konstytucyjnymi.

Znamienne jest, że art. 258 § 2 k.p.k. znajduje się tuż za tą przesłanką stosowania tymczasowego aresztowania, która mówi o przejawach bezprawnego torpedowania postępowania

¹² Trafność tego twierdzenia znakomicie pokazuje teza zawarta w postanowieniu SA w Krakowie z dnia 27 sierpnia 2018 r. (II AKz 432/18, LEX nr 2633158), w którym stwierdzono: „Zabezpieczenie dowodów nie stanowi jedyne celu stosowania środków zapobiegawczych. Postępowanie karne może być utrudniane na rozmaite sposoby, w każdym jego stadium, nie tylko przez wpływanie na materiał dowodowy, ale również przez działania noszące znamiona niedozwolonej obstrukcji procesowej (symulowanie chorób, nieodbieranie wezwań itd.). Podjęcie tego rodzaju czynności przez podejrzanego jawi się jako realne, skoro równoległe ziszcza się przesłanka zagrożenia wymierzeniem mu kary surowej”.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

karnego. Warstwa językowa art. 258 § 2 k.p.k. sugeruje, że jego ulokowanie w kodeksie nie jest przypadkowe. Chodzi konkretnie o ten fragment przywołanego przepisu, w którym wspomniano, że „potrzeba zastosowania tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania może być uzasadniona grożącą oskarżonemu surową karą”. Realizacja celu w postaci zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania ma sens dopiero wówczas, gdy istnieje jakiegokolwiek zagrożenie destabilizacji sprawy karnej ze strony domniemanego sprawcy. To właśnie ta perspektywa winna być uwzględniona przy interpretacji art. 258 § 2 k.p.k. Wykładając ten przepis, trzeba uwzględnić, że musi on zostać powiązany z wyrażoną w art. 258 § 1 k.p.k. szczególną przesłanką stosowania tymczasowego aresztowania w postaci obawy bezprawnego utrudniania przez podejrzanego lub oskarżonego postępowania karnego. Co więcej, również art. 258 § 4 k.p.k. nakazuje oceniać regulację z art. 258 § 2 k.p.k. z perspektywy ewentualnego nasilenia opisanego w niej zagrożenia (tj. wymierzenia surowej kary) dla prawidłowego toku postępowania. Art. 258 § 2 k.p.k. nie może więc siłą rzeczy mieć samodzielnego charakteru. W literaturze prezentowane jest wręcz twierdzenie, że przepis ten w ogóle nie wyraża szczególnej przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania. W tym kontekście zaznacza się, że „przedstawienie zarzutu popełnienia zbrodni lub określonego występku oraz surowość grożącej oskarżonemu kary stanowią jedynie okoliczności (fakty) uzasadniające domniemanie wystąpienia obawy bezprawnego utrudniania przez oskarżonego prowadzonego postępowania (...). Innymi słowy, z faktu, że oskarżonemu realnie grozi surowa kara, ma wynikać obawa bezprawnego utrudniania postępowania. Przesłanką uzasadniającą zastosowanie środka zapobiegawczego, w tym tymczasowego aresztowania, nie jest więc okoliczność, że oskarżonemu przedstawiono zarzut popełnienia określonego przestępstwa bądź realnie grozi surowa kara, ale wypływająca stąd obawa, że będzie on bezprawnie utrudniał prawidłowy tok postępowania. Stąd, gdy oskarżonemu grozi surowa kara, która jest następstwem zarzucenia mu popełnienia zbrodni lub występku albo skazania go przez sąd I instancji na karę pozbawienia wolności, o których mowa w art. 258 § 2 k.p.k., wynika domniemanie bezprawnego wpływania przez niego na prawidłowy tok postępowania. Zarzut i skazanie, o których mowa w art. 258 § 2 k.p.k., stanowią jedynie fakty stwarzające wymienione domniemanie. W tym znaczeniu nie stanowią one przesłanek tymczasowego aresztowania. Zastosowanie wymienionego środka będzie dopuszczalne dopiero wtedy, gdy na skutek postawienia zarzutu bądź skazania występuje uzasadniona obawa bezprawnego utrudniania przez oskarżonego prawidłowego toku postępowania. Zawarte w art. 258 § 2 k.p.k. domniemanie *in concreto* może zaś zostać obalone przez ustalenie, że pomimo grożącej oskarżonemu surowej kary nie zachodzi obawa bezprawnego utrudniania przez niego postępowania karnego”¹³.

Koncepcja, w myśl której art. 258 § 2 k.p.k. nie wyraża szczególnej przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania, w pełni przekonuje¹⁴. Jest ona spójna z popieraną

¹³ J. Skorupka, *Komentarz do art. 258*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2020, teza 10. Zob. także: postanowienie SA w Gdańsku z dnia 11 grudnia 2018 r., II AKz 654/18, LEX nr 2692006; postanowienie SA w Krakowie z dnia 19 maja 2016 r., II AKz 168/16, LEX nr 2155401.

¹⁴ Trzeba przy tym stwierdzić, że nie da się pogodzić ze sobą tez, iż z jednej strony „to nie sama możliwość skazania na surową karę uzasadnia tymczasowe aresztowanie oskarżonego, ale wynikająca stąd obawa, że przewidując, iż zostanie mu wymierzona taka kara, oskarżony może podjąć działania w celu zdestabilizowania prawidłowego toku postępowania”, z drugiej zaś, iż art. 258 § 2 k.p.k. stanowi samoistną przesłankę stosowania

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

w niniejszym tekście tezą, że dla zastosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego konieczne jest wykazanie, iż ze strony domniemanego sprawcy występuje obawa bezprawnego wpływania na bieg postępowania karnego. Trzeba się zgodzić z J. Skorupką, iż przyjęcie przeciwnego wniosku (tj. że tymczasowe aresztowanie może być stosowane w sytuacji, w której nie występuje realna obawa mactwa procesowego) czyniłoby z tymczasowego aresztowania antycypację grożącej oskarżonemu kary, w konsekwencji środek ten miałby charakter nie prewencyjny, lecz represyjny¹⁵, przekształcałoby bowiem ów instrument izolacyjny w narzędzie służące w istocie do zabezpieczenia wykonania spodziewanej w przyszłości surowej sankcji, nie zaś do zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania¹⁶. Takiego niepożądanego rezultatu można z łatwością uniknąć poprzez interpretację przepisów dotyczących tymczasowego aresztu w zgodzie z Konstytucją RP. Z tego powodu dla zrekonstruowania normy kompetencyjnej zezwalającej sądowi na zastosowanie procesowego środka izolacyjnego konieczne jest sięgnięcie do przepisów konstytucyjnych wyrażających test proporcjonalności¹⁷. Jak już wspomniano, zabieg taki wymaga odpowiedzi na pytanie, czy *in concreto* występuje taka groźba bezprawnego wpływania na bieg postępowania karnego, która uzasadnia użycie tymczasowego aresztowania. W ramach jej udzielania trzeba rozważyć, jaki wpływ na te obawy ma potencjalne wymierzenie surowej kary.

Należy przyjąć, że art. 258 § 2 k.p.k. stanowi wskazówkę, w jaki sposób powinno się dowodzić istnienia zagrożeń dla prawidłowego biegu sprawy karnej. Przepis ten ma więc charakter służebny wobec przesłanek określonych w art. 249 § 1 k.p.k. oraz art. 258 § 1 k.p.k.

tymczasowego aresztowania. Takie dwie tezy zaaprobowano np. w postanowieniu SA w Krakowie z dnia 11 października 2017 r., II AKz 389/17, LEX nr 2536076.

¹⁵ J. Skorupka, *O niekonstytucyjności...*, s. 9–10. To, że tymczasowy areszt nie może być antycypacją kary i nie można go traktować jako środka szybkiej represji, jest powszechnie przyjmowane. Zob. np. W. Hermeliński, B. Nita-Światłowska, *op. cit.*, s. 14.

¹⁶ Por. wyrok TK z dnia 7 października 2008 r., P 30/07, LEX nr 671629. W orzeczeniu tym zakwestionowano konstytucyjność rozwiązania polegającego na uznaniu zarzutu popełnienia występku o charakterze chuligańskim za samoistną przesłankę do zastosowania tymczasowego aresztowania. Stwierdzono w nim przede wszystkim, że „użycie przez ustawodawcę w art. 517c § 1 i 4 k.p.k. słów »stосуje« oraz »stanowi samoistną podstawę zastosowania« nie może wykluczać prymatu ogólnej normy gwarancyjnej określonej w przepisie art. 249 § 1 k.p.k. Cel nadrzędny regulacji, czyli ujęcie i sprawne osądzenie podejrzanego, można osiągnąć także w stosunku do sprawców czynów o »charakterze chuligańskiego czynu« metodami już istniejącymi w procedurze karnej. W każdej sprawie o występek o charakterze chuligańskim sąd może stosować środek zapobiegawczy tylko wtedy, gdy jest to konieczne »w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania« karnego oraz »gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo«. Orzekają o tym niezawisli sędziowie. Określona w art. 517c § 1 i 4 k.p.k. samoistna przesłanka stosowania środka zapobiegawczego może prowadzić do przekształcenia go w pozaprawny środek represyjny. W efekcie Trybunał Konstytucyjny uznaje kontrolowaną regulację za sprzeczną z konstytucyjną zasadą proporcjonalności, wyrażoną w art. 31 ust. 3 Konstytucji, oraz za sprzeczną z systemową regulacją k.p.k. w zakresie stosowania środków zapobiegawczych i gwarancji procesowych służących osobom, wobec których są stosowane te środki. Sam fakt popełnienia czynu mającego charakter chuligański nie pozwala bowiem na przyjęcie domniemania, że oskarżony będzie podejmował bezprawne działania utrudniające postępowanie, a lekceważący stosunek do porządku prawnego okazywany przez osobę dokonującą czynu o charakterze chuligańskim nie musi – choć może – pociągać za sobą w praktyce dalszego naruszania porządku prawnego przez bezprawne zachowania oskarżonego w toku postępowania polegającego na uchylaniu się od sądu czy też mactzeniu. Tylko sąd orzekający w konkretnej sprawie władny jest istnienie owych okoliczności ocenić”.

¹⁷ M. Bielski, *op. cit.*, s. 120–127. Zob. także: A. Bator, *Bezpośrednie stosowanie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, „Państwo i Prawo” 2006, z. 10, s. 98.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

Art. 258 § 2 k.p.k. służy bowiem do ustalania, kiedy spełnione zostaną warunki opisane w art. 249 § 1 k.p.k. i art. 258 § 1 k.p.k. Należy poświęcić nieco miejsca schematowi dowodzenia, że realnie grożąca surowa kara może rodzić obawy matactwa.

CZYNNIKI, KTÓRE POWODUJĄ, ŻE GROŻĄCA SUROWA KARA MOŻE WSKAZYWAĆ NA ZASADNOŚĆ STOSOWANIA TYMCZASOWEGO ARESZTOWANIA

Podjmując decyzję w przedmiocie tymczasowego aresztowania, siłą rzeczy bazuje się na prognozie. W chwili wydania postanowienia o zastosowaniu izolacyjnego środka przymusu nie da się przecież w sposób pewny stwierdzić, czy podejrzany lub oskarżony będzie bezprawnie wpływał na tok postępowania karnego. Decyzja o tymczasowym aresztowaniu musi więc siłą rzeczy bazować na mniejszej lub większej dozie prawdopodobieństwa. Jego stopień musi ustalić sędzia.

Oczywiście może się zdarzyć, że postanowienie aresztowe będzie się w jakiejś mierze opierać na elementach diagnostycznych. Dojdzie do tego wówczas, gdy w sprawie uda się zgromadzić konkretne dowody, wskazujące np. na to, że podejrzany lub oskarżony w celu uniknięcia odpowiedzialności karnej dopuścił się niszczenia dokumentów, nakłaniał współpodejrzanego (współoskarżonego) do prezentowania organom ścigania fałszywej wersji zdarzeń lub zastraszał świadków. Wówczas wniosek o konieczności zastosowania izolacyjnego środka przymusu dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania można wyprowadzić z dokonanego już matactwa¹⁸. Racjonalne jest przecież rozumowanie, że skoro podejrzany raz już mataczył, to można przypuszczać, iż może tego dokonać ponownie. Dokonane matactwo musi siłą rzeczy drastycznie osłabiać zaufanie do domniemanego sprawcy.

W orzecznictwie słusznie podkreśla się, że obawa matactwa nie powinna być abstrakcyjna, lecz musi mieć charakter realny i wynikać ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego¹⁹. Nasuwa się pytanie, czy ową realność da się stwierdzić wówczas, gdy w aktach sprawy brak jest dowodów na to, że oskarżony lub podejrzany wpływał już w sposób bezprawny na bieg prowadzonego przeciw niemu postępowania. W orzecznictwie odpowiada się na nie przecząco²⁰. Przyjmuje się tezę, że „warunkiem przyjęcia obawy matactwa jako

¹⁸ Por. np. postanowienie SA w Katowicach z dnia 17 lipca 2018 r., II AKz 488/18, LEX nr 2615545; postanowienie SA w Katowicach z dnia 14 lutego 2018 r., II AKz 90/18, LEX nr 2518023.

¹⁹ Optyka taka została przyjęta w postanowieniu SA w Katowicach z dnia 9 listopada 2016 r. (II AKz 576/16, LEX nr 2242178), który podkreślił, że „sama znajomość podejrzanego ze świadkami czy współpodejrzanymi nie rodzi jeszcze obawy, iż będzie on podejmował działania zmierzające do nakłaniania ich do składania fałszywych zeznań czy też w inny bezprawny sposób będzie utrudniał postępowanie karne. Obawa, o której mowa w dyspozycji art. 258 § 1 pkt 2 k.p.k., co do zasady musi być uzasadniona konkretnymi okolicznościami wskazującymi na jej istnienie, a przede wszystkim wcześniejszym zachowaniem podejrzanego podjętym w tym właśnie celu, jak i zachowaniem innych osób i nie można jej istnienia jedynie wywodzić z hipotetycznego domniemania podejmowania przez podejrzanego takich działań”. Zob. także: postanowienie SA w Katowicach z dnia 7 maja 2014 r., II AKz 275/14, LEX nr 15373691.

²⁰ Zob. np. postanowienie SA w Krakowie z dnia 26 stycznia 2018 r., II AKz 26/18, LEX nr 2609993; postanowienie SA w Krakowie z dnia 29 grudnia 2015 r., II AKz 479/15, LEX nr 2062875; postanowienie SA w Katowicach z dnia 30 lipca 2014 r., II AKz 466/14, LEX nr 1616052.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

przesłanki tymczasowego aresztowania nie jest stwierdzenie, że matactwo zostało dokonane. Sąd ma badać, czy podejrzany może zachować się w ten sposób, a nie to, czy już tak postąpił²¹.

Z zacytowanym poglądem nietrudno się zgodzić. Jego trafność można bardzo łatwo wykazać, odwołując się np. do sytuacji, w której sprawca zostaje złapany na gorącym uczynku przestępstwa usiłowania zabójstwa, po czym następuje jego zatrzymanie. Oczywiście jest, że w tego rodzaju sytuacjach podejrzany (oskarżony) z przyczyn obiektywnych nie miał dogodnej okazji ku temu, by dopuścić się matactwa. Nie oznacza to oczywiście, że obawa mataczenia nie istnieje. Dzięki szybkiej reakcji organów ścigania zagrożenie to zostało natychmiast zneutralizowane. Wymaganie, by dla zastosowania tymczasowego aresztowania konieczne było wykazanie konkretnego zachowania wyczerpującego znamiona matactwa, jest niezwykle groźne. Jego przyjęcie rodziłoby konieczność wyczekiwania aż sprawca podejmie pierwszy krok w kierunku destabilizacji postępowania karnego. Nie trzeba chyba przekonywać, że takie podejście może się okazać kłopotliwe. Przeciwnie stosowanie tymczasowego aresztowania ma służyć właśnie temu, by pozbawić sprawcę szansy na podjęcie jakichkolwiek prób bezprawnego wpływu na toczącą się przeciw niemu sprawę karną.

Może się również zdarzyć tak, że domniemany sprawca przebywa na wolności, mając już wiedzę o toczącym się przeciwko niemu (lub mogącym się przeciwko niemu toczyć²²) postępowaniu karnym. W tym czasie nie podejmuje jednak żadnych prób bezprawnego wpływu na bieg sprawy oraz nie stosuje obstrukcji procesowej i stawia się na każde wezwanie organów. Taka postawa podejrzanego lub oskarżonego może być silną wskazówką przemawiającą za tym, że nie ma z jego strony zagrożenia dla interesu wymiaru sprawiedliwości. Skoro bowiem domniemany sprawca miał już wielokrotnie szansę wpływać w sposób bezprawny na bieg postępowania karnego lub uchylać się od odpowiedzialności, lecz z nich nie skorzystał, to groźba zaistnienia tego typu zdarzeń staje się abstrakcyjna, a wręcz iluzoryczna²³.

²¹ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 26 stycznia 2018 r., II AKz 26/18, LEX nr 2609993; postanowienie SA w Krakowie z dnia 29 grudnia 2015 r., II AKz 479/15, LEX nr 2062875; postanowienie SA w Krakowie z dnia 27 marca 2013 r., II AKz 97/13, LEX nr 1321956; postanowienie SA w Krakowie z dnia 18 lutego 2010 r., II AKz 50/10, LEX nr 584383.

²² Nastąpi to w szczególności wtedy, gdy był już w danej sprawie przesłuchiwany w charakterze świadka. Oczywiście nie zawsze będzie tak, że jeśli dana osoba nie dopuszczała się matactwa procesowego przed postawieniem jej zarzutów, to z pewnością nie podejmie ich po uzyskaniu statusu podejrzanego. Aktualizacja tej obawy będzie uzależniona od okoliczności konkretnego przypadku. Nie ulega natomiast wątpliwości, że brak podejmowania prób matactwa przed postawieniem zarzutów, przy istnieniu u przyszłego podejrzanego wiedzy na temat prowadzenia postępowania karnego skupionego wokół jego czynu, jest istotnym czynnikiem, którego nie można lekceważyć.

²³ Z tej przyczyny z daleko idącą rezerwą należy odnieść się do postanowienia SA w Katowicach z dnia 20 stycznia 2016 r. (II AKz 19/16, LEX nr 2023124), w którym wskazano: „Z art. 258 § 2 k.p.k. wprost wynika, że groźba wymierzenia surowej kary może wskazywać na istnienie obaw utrudniania prawidłowego toku postępowania, o których mowa w art. 258 § 1 k.p.k. Stwierdziwszy zatem zagrożenie surową karą, Sąd może stosować ww. środek zapobiegawczy nawet wówczas, gdy z materiału dowodowego nie wynika, by oskarżony podejmował jakiegokolwiek próby destabilizowania toku postępowania, czy to poprzez próby matactwa czy ukrywania się lub ucieczki. Źródłem obaw w tym zakresie jest bowiem wyłącznie groźba wymierzenia surowej kary”. Teza ta nie będzie w szczególności trafna wówczas, gdy okres przebywania na wolności przez domniemanego sprawcę był długi, a w tym czasie nie dał on powodów ku wyrobieniu przekonania, że może destabilizować postępowanie karne lub uchylać się od wymiaru sprawiedliwości.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

Ocena, czy w danej sytuacji powinno się stosować izolacyjny środek przymusu, dokonywana jest siłą rzeczy z punktu widzenia *ex ante*. Jej dokonanie ma na celu stwierdzenie, iż jeśli nie zastosuje się tymczasowego aresztu, wówczas wystąpi rzeczywista groźba destabilizacji postępowania karnego. Można zapytać, co oznacza, że obawa bezprawnego wpływania przez podejrzanego (oskarżonego) na tok postępowania ma nie mieć charakteru abstrakcyjnego, lecz musi być realna. W tym kontekście nasuwa się myśl, że sąd nie może wychodzić z założenia, iż właściwie każda sprawa może być destabilizowana przez potencjalnego sprawcę. Tam bowiem, gdzie toczy się postępowanie karne, można teoretycznie w sposób bezprawny na nie wpływać. Nie można przecież wychodzić z założenia, że każdemu w przysłowiowym „drewnianym kościele cegła może spaść na głowę” i na tej podstawie podejmować decyzje o charakterze prewencyjnym, które w daleko idącym stopniu ograniczają konstytucyjnie chronione prawa lub wolności jednostki. Decyzja o tymczasowym areszcie powinna się niewątpliwie opierać na czymś więcej niż na przypuszczeniu, że „wszystko się może zdarzyć”, a więc powinna bazować na racjonalnym przekonaniu, iż – w świetle materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie – prawdopodobieństwo bezprawnego wpływania na bieg postępowania jest duże, a już na pewno na tyle wysokie, że trudno je lekceważyć i przejść nad nim do porządku dziennego.

Nie sposób oczywiście wymienić wszystkie czynniki, które mogą uzasadniać izolowanie podejrzanego lub oskarżonego. Można z pewnością do nich zaliczyć takie elementy, jak np. charakter zarzutów²⁴, dotychczasowa postawa i właściwości podejrzanego (oskarżonego), jego ewentualna przynależność do grupy przestępczej, potencjalne relacje podejrzanego z pokrzywdzonymi i świadkami (lub stosunek do pokrzywdzonego i świadków), ilość oraz rodzaj dowodów zgromadzonych i pozostałych jeszcze do przeprowadzenia, sytuacja osobista, rodzinna i majątkowa podejrzanego (lub oskarżonego) czy też posiadanie przez niego czasowego lub stałego miejsca pobytu na terenie Polski²⁵. Wydaje się, że jednym z takich czynników są właśnie okoliczności opisane w art. 258 § 2 k.p.k.

²⁴ Chodzi tu o takie cechy zarzucanego czynu, które mogą zasadnie rodzić przekonanie o tym, że podejrzany będzie w sposób bezprawny wpływał na tok postępowania. Będzie to np. podejrzenie popełnienia przestępstwa z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia, działanie w zorganizowanej grupie przestępczej, której niektórzy członkowie pozostają jeszcze na wolności itp. W postanowieniu o zastosowaniu tymczasowego aresztowania cechy te powinny zostać precyzyjnie wskazane.

²⁵ Por. postanowienie SA w Katowicach z dnia 16 lutego 2018 r., II AKa 14/18, LEX nr 2490238; postanowienie SA w Krakowie z dnia 15 września 2017 r., II AKz 353/17, LEX nr 2521584; wyrok ETPC z dnia 10 marca 2015 r., skarga nr 34322/10, *Rambiert v. Polska*, LEX nr 1652022. Zdaniem trybunału strasburskiego sąd nie powinien oceniać niebezpieczeństwa ukrywania się i ucieczki oskarżonego jedynie na podstawie dolegliwości możliwego wyroku, w tym względzie należy bowiem brać pod uwagę przede wszystkim cechy charakteru oskarżonego, jego moralność, mienie, więzi z państwem, w którym jest oskarżony, oraz jego kontakty międzynarodowe (zob. W. Hermeliński, B. Nita-Światłowska, *op. cit.*, s. 19 i wskazane tu orzecznictwo). Szerzej o okolicznościach, które mogą być istotne w perspektywie ustalania istnienia obawy matactwa, zob. A. Kiełtyka, *Antycypacja bezprawnego utrudniania postępowania karnego jako przesłanka tymczasowego aresztowania*, „Prokurator” 2003, nr 2, s. 72–83. Natomiast prawnie relewantnych przyczyn zastosowania tymczasowego aresztowania nie może stanowić: „rozwojowy charakter sprawy” oraz tzw. wielowątkowość sprawy, niezatrzymanie wszystkich członków grupy przestępczej, do której miał należeć podejrzany lub oskarżony, a także okoliczność, że nowe (ewentualne) dowody mogą mieć wpływ na niekorzystną ocenę zachowania domniemanego sprawcy. Wskazuje się również, że obawa matactwa procesowego nie może być wywodzona z korzystania przez podejrzanego z jego uprawnień mieszczących się w granicach prawa do obrony, a zatem choćby odmowy przyznania się do winy, zmiany

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

Ustawodawca, projektując art. 258 § 2 k.p.k., wyszedł ze słusznego założenia, iż statystycznie często bywa tak, że jeżeli danej osobie grozi surowa kara, tym większe jest prawdopodobieństwo, że może ona podjąć próbę bezprawnego wpływania na bieg postępowania. Im surowsza grożąca sankcja, tym obawa ta potencjalnie się nasila. Przekonanie to w pewnym sensie bazuje na wiedzy o naturze ludzkiej. Wiadomo przecież, że człowiek obdarzony jest instynktem samozachowawczym. Jeśli grozi mu określona dolegliwość, to naturalną tendencją z jego strony jest to, że będzie się przed nią bronił. Skłonność człowieka do bronięcia się wszelkimi sposobami przed grożącym mu niebezpieczeństwem nie jest niczym nadzwyczajnym. Takim zagrożeniem może być właśnie surowa kara. Perspektywa jej wymierzenia ma potencjalną zdolność takiego oddziaływania na sferę motywacyjną sprawcy, że zwiększa ona tendencję do podejmowania decyzji o przedsięwzięciu bezprawnych działań ukierunkowanych na uniknięcie lub umniejszenie odpowiedzialności karnej²⁶. Oczywiście założenie to uwzględnia wyłącznie pewne prawidłwa statystyczne i wskazania doświadczenia życiowego²⁷. Te zaś mają to do siebie, iż obarczone są większym lub mniejszym błędem. Z tego powodu art. 258 § 2 k.p.k. ma

wyjaśnić czy niewskazania współsprawców czynu. Zob. postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 19 października 2005 r., II AKz 453/05, OSA 2006, nr 3, poz. 15; postanowienie SA w Katowicach z dnia 28 grudnia 2005 r., II AKz 777/05, KZS 2006, nr 4, poz. 84; postanowienie SA w Lublinie z dnia 6 maja 2009 r., II AKz 261/09, KZS 2009, nr 9, poz. 84; postanowienie SN z dnia 11 października 1980 r., II KZ 180/08, OSNKW 1981, nr 3, poz. 17; postanowienie SN z dnia 26 listopada 2003 r., WZ 59/03, OSNwSK 2003, nr 1, poz. 2541. Zob. szersze zestawienie okoliczności, które powinny lub nie mogą być uwzględniane przy zastosowaniu tymczasowego aresztowania: J. Skorupka, *Komentarz...*, tezy 7–16.

²⁶ D. Zając, *op. cit.*, s. 15. „Obecna redakcja art. 258 § 2 k.p.k. jest wynikiem pesymistycznej wizji człowieka w oczach prawodawcy. Oskarżony to istota racjonalna, wybierająca adekwatne środki do osiągnięcia swoich celów, która dążąc do maksymalizacji własnej satysfakcji, minimalizuje okoliczności, które mogłyby sprawić jej przykrość. To swoisty *homo oeconomicus*. Oskarżony, mając do wyboru oczekiwanie, że zostanie wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności karnej albo utrudnianie toczącego się postępowania przez tuszowanie śladów, przekupywanie/zastraszanie świadków czy wreszcie ukrywanie się, będzie wybierał tę drugą opcję (jako racjonalną), dopóki nie zaistnieje mechanizm, który skutecznie sprawi, że bezprawne wpływanie na tok postępowania okaże się dlań nieopłacalne lub niemożliwe. Surowość grożącej oskarżonemu kary jest okolicznością, która wpływa na to, że będzie on z większym prawdopodobieństwem podejmował próby niweczenia przebiegu procesu. Im wyższa kara, tym większa, modelowo, determinacja w dążeniu do paraliżowania postępowania i tym silniejsze środki należy stosować, by zapobiec takim działaniom oskarżonego” (E. Grzęda, *Przesłanka tymczasowego aresztowania z art. 258 § 2 k.p.k.*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2015, nr 3, s. 154–155).

²⁷ Na te ostatnie powołał się Sąd Apelacyjny w Krakowie w postanowieniu z dnia 27 maja 2019 r. (II AKz 279/19, LEX nr 2757816), wskazując: „Warunek stosowania tymczasowego aresztowania z art. 258 § 2 k.p.k. ma charakter samoistny. Gdy racjonalny ustawodawca powołuje go jako samodzielną przesłankę do stosowania najsurowszego środka zapobiegawczego, opisaną w odrębnym przepisie, to nie jest już konieczne dodatkowe ustalenie wraz z nią jeszcze innych przesłanek tymczasowego aresztowania czy też odrębne wykazywanie realności obawy »utrudniania postępowania«. Przepis art. 258 § 2 k.p.k. ustala domniemanie konieczności zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania w wypadku ziszczenia się opisanego w nim warunku. Zgodnie z poglądem ustawodawcy, sprawca zagrożony surową karą jest samoistnie skłonny do utrudniania postępowania karnego przeciwko jego osobie, co zresztą pozostaje w pełnej zbieżności z szerokim doświadczeniem orzeczniczym tut. Sądu”. Zob. także: wyrok SA w Katowicach z dnia 3 grudnia 2015 r., II AKa 449/15, LEX nr 2023117. Warto tu też wspomnieć, że „w postępowaniu karnym mamy do czynienia z prawdopodobieństwem psychologicznym polegającym na subiektywnym przeświadczeniu organu procesowego, zaś wydawane w procesie karnym decyzje procesowe opierają się przede wszystkim na prawdopodobieństwie indukcyjnym polegającym na generalizacjach wspartych zasadami nauki i doświadczenia życiowego” (M. Żbikowska, *Prawdopodobieństwo w procesie karnym*, „Państwo i Prawo” 2018, z. 3, s. 81). Mechanizm ten polega na tym, iż sąd, mając wiedzę, że jeśli ludzie są zagrożeni surowymi konsekwencjami, chwytają się różnych, niekoniecznie zgodnych z prawem sposobów, by ich uniknąć, utwierdzi się w przekonaniu, iż jest wysoce prawdopodobne, że perspektywa wymierzenia dolegliwej sankcji może przyczynić się do wygenerowania bezprawnych zachowań ze strony potencjalnego sprawcy.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

charakter wskaźnikowy. Możliwość wymierzania surowej kary stanowi bowiem wskazówkę, która powinna być wzięta w rachubę podczas formułowania prognozy, czy ze strony podejrzanego lub oskarżonego może istnieć zagrożenie dla prawidłowego toku postępowania karnego. W orzecznictwie podkreśla się, że figura opisana w art. 258 § 2 k.p.k. wyraża domniemanie, które ma jednak charakter *praesumptio iuris tantum*, albowiem może ono zostać obalone²⁸. Trafność takiego punktu widzenia uzależniona jest od tego, jak owo domniemanie będzie się rozumieć. Być może takiego określenia statusu art. 258 § 2 k.p.k. nie można uznać za fortunne. Sugeruje bowiem, że w razie groźby wymierzenia surowej kary sąd może, stosując uproszczenia dowodowe, z góry zakładać istnienie obawy ucieczki, ukrycia się lub matactwa, jeżeli tylko oskarżony/podejrzany nie zwróci uwagi na dowody, które by taki punkt widzenia pozwalały zakwestionować (lub takie dowody sądowi zaoferuje). Tak jednak nie jest. Za oczywiste przecież trzeba uznać, że nie każda możliwa generalnie do dostrzeżenia prawidłowość będzie adekwatna do danej sytuacji. W realiach konkretnego postępowania mogą zachodzić takie okoliczności, które będą przesądzać o tym, że – mimo groźby wymierzenia surowej kary – ze strony podejrzanego lub oskarżonego brak jest wysokiego prawdopodobieństwa podejmowania prób destabilizacji postępowania. Zadaniem sądu karnego jest zbadanie, czy tego rodzaju sytuacja zachodzi. Należy więc stwierdzić, że art. 258 § 2 k.p.k. nie statuuje żadnego domniemania, ale wskazuje jedynie na jeden z wielu czynników, który może, lecz nie musi mieć znaczenia w perspektywie oceny, czy w stosunku do podejrzanego lub oskarżonego zachodzi jedno z zagrożeń wymienionych w art. 258 § 1 k.p.k. Art. 258 § 2 k.p.k. nie statuuje więc jakiegokolwiek przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania. Wskazuje jedynie czynnik, który powinno się mieć na uwadze przy ustalaniu, że przesłanki wymienione w art. 258 § 1 k.p.k. zachodzą.

Warto również wspomnieć o perspektywie prezentowanej w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Wskazuje się w nim między innymi, że podejrzenie popełnienia poważnych przestępstw może uzasadniać istnienie po stronie władz przekonania o ryzyku dla prawidłowego toku postępowania karnego. Podnosi się jednak jednocześnie, że surowość grożącej kary jest istotnym elementem w ocenie zagrożenia ucieczką lub powrotem do przestępstwa. Jednakże ciężar oskarżenia i perspektywa surowej kary nie mogą służyć uzasadnieniu długich okresów stosowania tymczasowego aresztowania²⁹. Nie sposób się więc zgodzić z tezą, że z punktu widzenia art. 258 § 2 k.p.k. relewantne są tylko dwie alternatywne okoliczności, do których należą: wysokie prawdopodobieństwo realizacji znamion przestępstwa zagrożonego karą pozbawienia wolności w wysokości co najmniej 8 lat oraz wysokie prawdopodobieństwo wymierzenia sankcji izolacyjnej nie niższej niż 3 lata³⁰. Art. 258 § 2 k.p.k. trzeba bowiem interpretować w perspektywie dobra prawnego w postaci interesu wymiaru sprawiedliwości. Wartość ta może doznać uszczerbku jedynie wówczas, gdy podejrzany lub oskarżony będzie w sposób bezprawny wpływał na bieg postępowania karnego. To w perspektywie tej

²⁸ Zob. postanowienie SA w Katowicach z dnia 20 listopada 2018 r., II AKz 925/18, LEX nr 2691442.

²⁹ Wyrok ETPC z dnia 19 lipca 2018 r., skarga nr 52683/15, *Zagalski v. Polska*, LEX nr 2592220; wyrok ETPC z dnia 5 lipca 2018 r., skarga nr 43924/12, *Zieliński v. Polska*, LEX nr 2511462; decyzja ETPC z dnia 20 lutego 2018 r., skarga nr 19445/10, *Lejk v. Polska*, LEX nr 2456377; decyzja ETPC z dnia 6 lutego 2018 r., skarga nr 25875/11, *Lipnicki v. Polska*, LEX nr 2447257; W. Hermeliński, B. Nita-Światłowska, *op. cit.*, s. 18.

³⁰ D. Zajac, *op. cit.*, s. 22.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

obawy trzeba rozważyć, czy czynnik wskazany w art. 258 § 2 k.p.k. ma na gruncie konkretnej sprawy istotną wagę. Tylko wówczas da się ustalić, czy stosowanie tymczasowego aresztowania jest konieczne dla prawidłowego toku postępowania. Trzeba więc dojść do wniosku, że bezpośrednie stosowanie zarówno Konstytucji RP, jak i umów międzynarodowych, w tym przede wszystkim standardu wynikającego z art. 5 ust. 1 lit. c Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, powoduje, iż nie można kogoś aresztować tylko z uwagi na fakt, że grozi mu surowa kara³¹.

Prezentowany sposób rozumowania znalazł też potwierdzenie w postanowieniu Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 lipca 2019 r.³². Skrytykowano w nim taką wykładnię art. 258 § 2 k.p.k., w ramach której uznawano by ten przepis za samoistną przesłankę stosowania tymczasowego aresztowania i za regulację statuującą domniemanie niewzruszalne, że zagrożenie surową karą rodzi obawę bezprawnego wpływania na bieg postępowania karnego. Dodano, iż „Trybunał Konstytucyjny odnotował, że w doktrynie i orzecznictwie podejmowane są próby interpretacji art. 258 § 2 k.p.k. rozwiązującej powyższe problemy, z wykorzystaniem ogólnych reguł stosowania tymczasowego aresztowania, a zwłaszcza art. 249 § 1, art. 253 § 1 i art. 258 § 4 k.p.k., oraz norm konstytucyjnych i konwencyjnych (...). Nie mają one jednak charakteru powszechnego i nie doprowadziły dotychczas do ukształtowania się akceptowalnej wykładni tego przepisu, która we właściwy sposób wyważałaby konieczność ochrony praw oskarżonego oraz dobro prowadzonego przeciwko niemu postępowania. Trybunał Konstytucyjny uznał, że wskazane byłoby takie doprecyzowanie treści art. 258 § 2 k.p.k., by pełnił on założoną przez ustawodawcę funkcję ochronną bez wzbudzania omówionych wątpliwości. Pożądane byłoby w szczególności rozwiązanie, które ujmowałoby wysokość grożącej oskarżonemu kary jako czynnik zwiększający prawdopodobieństwo utrudniania przez niego postępowania (zwłaszcza na jego początkowym etapie), jednak niewystarczający jako samodzielna podstawa zastosowania tymczasowego aresztowania w sytuacji braku realnych i konkretnych obaw podejmowania takich działań”.

W świetle dotychczasowych rozważań należy stwierdzić, że dowód braku zagrożenia dla biegu sprawy karnej – pomimo groźby orzeczenia surowej kary – nie musi być przeprowadzony przez podejrzanego lub oskarżonego lub jego obrońcę³³. Wykonanie takich czynności dowodowych jest obowiązkiem sądu orzekającego w przedmiocie stosowania tymczasowego aresztowania³⁴. Organ procesowy powinien rozważyć, czy realia danej sprawy sugerują, że

³¹ W. Hermeliński, B. Nita-Światłowska, *op. cit.*, s. 14–23.

³² S 3/19, LEX nr 2712693. Stanowisko to jednak – z uwagi na fakt, że zostało wydane w składzie złożonym również z osób, które nie zostały skutecznie powołane na stanowisko sędziów Trybunału Konstytucyjnego – nie może być traktowane za pełnoprawne orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego w rozumieniu Konstytucji RP. Zasygnalizowano w nim Sejmowi RP istnienie uchybień w prawie, dotyczących m.in. stosowania tymczasowego aresztowania ze względu na surowość kary grożącej oskarżonemu.

³³ Odmiennie: D. Zajac, *op. cit.*, s. 27.

³⁴ W postanowieniu SN z dnia 26 listopada 2014 r. (II KK 83/14, LEX nr 1646952) wskazano: „Groźba surowej kary rodzi domniemanie, że osoby podejrzewane o popełnienie przestępstwa lub oskarżone o to mogą podejmować próby bezprawnych działań destabilizujących prawidłowy tok postępowania. Z uwagi na fakt, że wskazana w art. 258 § 2 k.p.k. okoliczność ma charakter domniemania prawnego, nie jest konieczne dowodowe wykazywanie, czy oskarżony podejmował już w przeszłości konkretne działania w tym kierunku”. W kontekście tego orzeczenia trzeba wskazać, że sąd orzekający musi uwzględniać z urzędu okoliczności, które wskazują na to, iż pomimo

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

groźba wymierzenia surowej kary z wysokim prawdopodobieństwem może popchnąć podsądnego do zachowań godzących w interes wymiaru sprawiedliwości. Sposób badania tej kwestii uzależniony będzie od specyfiki i realiów danego postępowania. Inaczej sposób badania siły okoliczności wskazanej w art. 258 § 2 k.p.k. z reguły musi wyglądać wówczas, kiedy zarzuca się czyn zabroniony zrealizowany z użyciem przemocy, odmiennie zaś w sprawie karnej gospodarczej. Jeżeli np. postępowanie będzie dotyczyć czynu nadużycia zaufania kwalifikowanego z art. 296 § 3 Kodeksu karnego, zakończonego wywołaniem wielomilionowej szkody, a niezbędne dla sprawy dokumenty są już zebrane, świadkowie przesłuchani, domniemany sprawca ma zaś w kraju stałe miejsce zamieszkania i prowadzi ustabilizowane życie rodzinne, wówczas możliwość wymierzenia surowej kary nie rodzi realnej obawy torpedowania w sposób bezprawny postępowania. Podobny wniosek trzeba przyjąć wówczas, gdy co prawda organ procesowy nie przeprowadził jeszcze wszystkich dowodów, lecz są one tego rodzaju, że podejrzany lub oskarżony nie może mieć na nie żadnego wpływu. Za nieprawidłową należy uznać np. praktykę polegającą na wskazywaniu przez sądy stosujące areszt argumentu polegającego na tym, że aplikacja tego środka jest konieczna z uwagi na oczekiwanie na opinię biegłego rewidenta, który ma za zadanie ustalić dokładną wysokość szkody spowodowanej przez podejrzanego lub oskarżonego. Prawdopodobieństwo, że domniemany sprawca będzie w stanie bezprawnie wpływać na eksperta, jest najczęściej znikome, a wręcz bliskie zeru. Oczywiście sąd, decydując o tymczasowym areszcie, powinien rozważyć, czy ewentualnych zagrożeń dla prawidłowego toku postępowania nie można zneutralizować lub wyeliminować poprzez zastosowanie wolnościowych środków zapobiegawczych. Jeżeli możliwość taka się pojawia, tymczasowe aresztowanie nie może być aplikowane.

Oceniając, czy groźba surowej kary rodzi obawę ukrycia się, ucieczki lub matactwa, sąd powinien także uwzględnić, jakie domniemany sprawca ma możliwości destabilizowania postępowania karnego lub uchylania się od sprawiedliwości. Taki sposób oceny zaprezentowano w postanowieniu Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 13 lutego 2019 r.³⁵: „Podejrzany był przed aresztowaniem osobą »mobilną«; na stałe mieszkał w Niemczech, tam pracował, nadto prowadził działalność gospodarczą także w innych państwach europejskich. Uwzględniając tę jego »mobilność«, doświadczenie i możliwości zawodowe oraz zdolność funkcjonowania poza Polską, gdy grozi mu surowa kara, uzasadnia to obawę jego ucieczki i ukrycia się (art. 258 § 1 pkt 1 w zw. z art. 258 § 2 k.p.k.)”.

Nie ulega wątpliwości, że obawa, iż wymierzenie podejrzanemu lub oskarżonemu surowej kary może motywować podejrzanego lub oskarżonego do destabilizacji postępowania, jest czynnikiem stopniowalnym i może ewoluować w toku sprawy (ulec osłabieniu lub nasileniu)³⁶. Poziom tego zagrożenia powinien być w oczywisty sposób wzięty pod uwagę przez sąd,

groźby orzeczenia surowej kary nie istnieją zagrożenia dla biegu sprawy karnej. Zob. także: M. Warchoń, *Domniemanie przy tymczasowym aresztowaniu*, [w:] *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tyłmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011, s. 292.

³⁵ II AKz 604/15, LEX nr 1959455. Zob. także: postanowienie SA w Katowicach z dnia 28 października 2015 r., II AKz 604/15, LEX nr 1959455.

³⁶ Zob. postanowienie SA w Krakowie z dnia 1 lutego 2019 r., II AKz 31/19, LEX nr 2718715. Zob. także: wyrok ETPC z dnia 18 października 2018 r., skarga nr 15333/16, *Burza v. Polska*, LEX nr 2594447; postanowienie SN z dnia 28 listopada 2017 r., WZ 21/17, LEX nr 2401843. Zasadnie podkreśla się też, że warunki określone w art.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

co zresztą wprost wynika z art. 258 § 4 k.p.k. Z reguły im większy postęp osiąga organ procesowy w gromadzeniu dowodów, tym groźba wymierzenia surowej kary rodzi mniejszą obawę bezprawnego wpływania na bieg postępowania³⁷. Może się jednak zdarzyć, że w konkretnym przypadku taka prawidłowość nie wystąpi. Dotyczy to w szczególności sytuacji, w której sprawcy grozi wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności. Perspektywa spędzenia całego życia w zakładzie karnym może bowiem wzbudzić u domniemanego sprawcy przekonanie, że „nie ma zbyt wiele do stracenia” i musi za wszelką cenę uchylić się od poniesienia odpowiedzialności karnej m.in. poprzez ucieczkę, ukrycie się, wpływanie na świadków oraz tworzenie fałszywych dowodów.

PODSUMOWANIE

Podsumowując, należy stwierdzić, że dotychczasowe rozważania dowiodły, iż art. 258 § 2 k.p.k. w ogóle nie wyraża przesłanki szczególnej stosowania tymczasowego aresztowania. Przede wszystkim przepis ten nie może stać się samoistnym kryterium aplikowania izolacyjnego środka przymusu³⁸. Stosowanie tymczasowego aresztowania zawsze wymaga dowodowego wykazania, że jest to w realiach danej sprawy konieczne. Konieczność taka zachodzi zaś wyłącznie wówczas, gdy istnieje realna obawa bezprawnego utrudniania ze strony podejrzanego lub oskarżonego postępowania karnego. Groźba wymierzenia surowej kary może, ale nie musi być istotnym czynnikiem wskazującym na to, że tego rodzaju zagrożenie występuje. Im więcej negatywnych konsekwencji człowiekowi grozi, tym większą – biorąc pod uwagę prawidłą statystyczne i doświadczenie życiowe – przejawia tendencję do obrony przed nimi wszelkimi, w tym bezprawnymi sposobami. Można zaryzykować twierdzenie, że gdyby nawet ustawodawca nie wprowadził do ustawy procesowej art. 258 § 2 k.p.k., perspektywa wymierzenia surowej kary i tak byłaby brana pod uwagę w ocenie, czy w realiach konkretnej sprawy konieczne jest stosowanie tymczasowego aresztowania dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. Zasadniczą funkcją tego przepisu jest to, by arbitralnie przesądzić, co trzeba rozumieć przez tak dolegliwą sankcję, która może stanowić silny bodziec do podejmowania niedozwolonych zachowań destabilizujących postępowania karne. Art. 258 § 2 k.p.k. wyraża wskazówkę, która powinna być uwzględniona w toku ustalania, czy spełnione są przesłanki z art. 258 § 1 k.p.k. W realiach konkretnej sprawy może być jednak tak, że istnieją inne okoliczności neutralizujące siłę czynnika w postaci groźącej surowej kary. Sąd powinien z urzędu sprawdzić, czy one występują. Uprawnione jest więc twierdzenie, że nie ma bezwzględnej konieczności usuwania z systemu art. 258 § 2 k.p.k. Przepis ten da się bowiem wyłożyć w ten

258 § 2 k.p.k. spełnione są wtedy, gdy prawdopodobieństwo wymierzenia surowej kary nie jest jedynie abstrakcyjne, lecz realne. Trafność tej tezy jest oczywista chociażby z tego powodu, że perspektywa odbycia kary wówczas ponadprzeciętnie wpływa na procesy motywacyjne domniemanego sprawcy najczęściej wtedy, gdy sankcja ta może się okazać surowa (D. Zając, *op. cit.*, s. 16). Domniemanie z art. 258 § 2 k.p.k. zaktualizuje się dopiero wówczas, gdy z prognozy poczynionej przez sąd wyniknie wniosek, że – w świetle ustawowych zasad i dyrektyw wymiaru kary – jeśli podejrzanym lub oskarżonym zostanie skazany, to istnieje realne prawdopodobieństwo wymierzenia mu sankcji pozbawienia wolności w wysokości co najmniej 3 lat (*ibidem*, s. 20).

³⁷ Zob. postanowienie SA w Krakowie z dnia 6 marca 2018 r., II AKz 107/18, LEX nr 2574274.

³⁸ Por. postanowienie SA w Krakowie z dnia 6 marca 2018 r., II AKz 104/18, LEX nr 2574269.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

sposób, by sprawić, że praktyka aresztowa będzie racjonalna, a gwarancje konstytucyjne i konwencyjne przysługujące oskarżonemu zostaną w pełni zabezpieczone. Nie sposób jednak oprzeć się wrażeniu, że brzmienie art. 258 § 2 k.p.k., które obowiązywało w okresie od 1 lipca 2015 r. do 14 czerwca 2016 r., znacznie lepiej oddawało istotę konstrukcji opisanej w tej regulacji. Lepiej byłoby więc je przywrócić.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

- Bator A., *Bezpośrednie stosowanie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, „Państwo i Prawo” 2006, z. 10.
- Bielski M., *Stosowanie środków zapobiegawczych w świetle konstytucyjnej zasady proporcjonalności*, [w:] *Prawo karne wobec Konstytucji*, red. M. Pająk, R. Zawłocki, Warszawa 2018.
- Cychoś P., *Konstytucyjny standard prawa karnego materialnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, Kraków 2017.
- Drajewicz D., *Glosa do uchwały SN z dnia 19 stycznia 2019 r.*, I KZP 18/11, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 10.
- Drewicz M., *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 19 stycznia 2012 r.*, sygn. I KZP 18/11, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2012, nr 3.
- Gajewska-Kraczkowska H., *Rozważania nad polską praktyką aresztową – od sprawy Adama Kauczora do ustawy nowelizacyjnej z dnia 27 września 2013 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2015, nr 1.
- Grzęda E., *Przesłanka tymczasowego aresztowania z art. 258 § 2 k.p.k.*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2015, nr 3.
- Hermeliński W., Nita-Światłowska B., *Tymczasowe aresztowanie ze względu na grożącą oskarżonemu surową karę*, „Palestra” 2018, nr 6.
- Kiełtyka A., *Antycypacja bezprawnego utrudniania postępowania karnego jako przesłanka tymczasowego aresztowania*, „Prokurator” 2003, nr 2.
- Kornak M., *Glosa do uchwały SN z dnia 19 stycznia 2012 r.*, I KZP 18/11, LEX/el. 2012.
- Machlańska J., *Glosa do uchwały SN z dnia 19 stycznia 2019 r.*, I KZP 18/11, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2013, nr 2.
- Skorupka J., *Glosa do uchwały SN z dnia 19 stycznia 2012 r.*, I KZP 18/11, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2012, nr 7–8.
- Skorupka J., *Komentarz do art. 258*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2020.
- Skorupka J., *Konstytucyjny i konwencyjny standard tymczasowego aresztowania*, „Państwo i Prawo” 2007, z. 7.
- Skorupka J., *O niekonstytucyjności art. 258 § 2 k.p.k.*, „Państwo i Prawo” 2018, z. 3.
- Skorupka J., *Tymczasowe aresztowanie w praktyce stosowania prawa*, „Palestra” 2021, nr 1.
- Stefański R.A., *Komentarz do art. 258*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2019.
- Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej, Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za 2012 r.*, „Ius Novum” 2013, nr 2.
- Szydło M., [w:] *Konstytucja RP*, t. 1: *Komentarz. Art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016.
- Świecki D., *Komentarz do art. 258*, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. 1: *Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, Warszawa 2020.
- Warchoń M., *Domniemania przy tymczasowym aresztowaniu*, [w:] *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011.
- Woźniak A., *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 19 stycznia 2012 r.*, sygn. I KZP 18/11, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2013, nr 6.
- Zając D., *Zagrożenie karą jako przesłanka stosowania tymczasowego aresztowania*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2018, nr 4.
- Żbikowska M., *Prawdopodobieństwo w procesie karnym*, „Państwo i Prawo” 2018, z. 3.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

AKTY PRAWNE

Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2013, poz. 1247).

Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2016, poz. 437).

ORZECZNICTWO

Decyzja ETPC z dnia 6 lutego 2018 r., skarga nr 25875/11, *Lipnicki v. Polska*, LEX nr 2447257.

Decyzja ETPC z dnia 20 lutego 2018 r., skarga nr 19445/10, *Lejk v. Polska*, LEX nr 2456377.

Postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 19 października 2005 r., II AKz 453/05, OSA 2006, nr 3, poz. 15.

Postanowienie SA w Katowicach z dnia 28 grudnia 2005 r., II AKz 777/05, KZS 2006, nr 4, poz. 84.

Postanowienie SA w Lublinie z dnia 6 maja 2009 r., II AKz 261/09, KZS 2009, nr 9, poz. 84.

Postanowienie SA w Krakowie z dnia 18 lutego 2010 r., II AKz 50/10, LEX nr 584383.

Postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 5 stycznia 2012 r., II AKz 4/12, LEX nr 1108804.

Postanowienie SA w Krakowie z dnia 27 marca 2013 r., II AKz 97/13, LEX nr 1321956.

Postanowienie SA w Katowicach z dnia 7 maja 2014 r., II AKz 275/14, LEX nr 15373691.

Postanowienie SA w Katowicach z dnia 30 lipca 2014 r., II AKz 466/14, LEX nr 1616052.

Postanowienie SA w Katowicach z dnia 28 października 2015 r., II AKz 604/15, LEX nr 1959455.

Postanowienie SA w Krakowie z dnia 29 grudnia 2015 r., II AKz 479/15, LEX nr 2062875.

Postanowienia SA w Katowicach z dnia 20 stycznia 2016 r., II AKz 19/16, LEX nr 2023124.

Postanowienie SA w Krakowie z dnia 19 maja 2016 r., II AKz 168/16, LEX nr 2155401.

Postanowienie SA w Katowicach z dnia 9 listopada 2016 r., II AKz 576/16, LEX nr 2242178.

Postanowienie SA w Krakowie z dnia 15 września 2017 r., II AKz 353/17, LEX nr 2521584.

Postanowienie SA w Krakowie z dnia 11 października 2017 r., II AKz 389/17, LEX nr 2536076.

Postanowienie SA w Krakowie z dnia 26 stycznia 2018 r., II AKz 26/18, LEX nr 2609993.

Postanowienie SA w Katowicach z dnia 14 lutego 2018 r., II AKz 90/18, LEX nr 2518023.

Postanowienie SA w Katowicach z dnia 16 lutego 2018 r., II AKa 14/18, LEX nr 2490238.

Postanowienie SA w Krakowie z dnia 6 marca 2018 r., II AKz 104/18, LEX nr 2574269.

Postanowienie SA w Krakowie z dnia 6 marca 2018 r., II AKz 107/18, LEX nr 2574274.

Postanowienie SA w Katowicach z dnia 17 lipca 2018 r., II AKz 488/18, LEX nr 2615545.

Postanowienie SA w Krakowie z dnia 27 sierpnia 2018 r., II AKz 432/18, LEX nr 2633158.

Postanowienie SA w Katowicach z dnia 20 listopada 2018 r., II AKz 925/18, LEX nr 2691442.

Postanowienie SA w Gdańsku z dnia 11 grudnia 2018 r., II AKz 654/18, LEX nr 2692006.

Postanowienie SA w Krakowie z dnia 1 lutego 2019 r., II AKz 31/19, LEX nr 2718715.

Postanowienie SA w Krakowie z dnia 13 lutego 2019 r., II AKz 69/19, LEX nr 2707058.

Postanowienie SA w Krakowie z dnia 27 maja 2019 r., II AKz 279/19, LEX nr 2757816.

Postanowienie SA w Krakowie z dnia 3 lipca 2019 r., II AKz 303/19, LEX nr 2757824.

Postanowienie SA w Krakowie z dnia 11 lipca 2019 r., II AKz 366/19, LEX nr 2757825.

Postanowienie SN z dnia 11 października 1980 r., II KZ 180/08, OSNKW 1981, nr 3, poz. 17.

Postanowienie SN z dnia 26 listopada 2003 r., WZ 59/03, OSNwSK 2003, nr 1, poz. 2541.

Postanowienie SN z dnia 12 marca 2009 r., WZ 15/09, LEX nr 503668.

Postanowienie SN z dnia 26 listopada 2014 r., II KK 83/14, LEX nr 1646952.

Postanowienie SN z dnia 28 listopada 2017 r., WZ 21/17, LEX nr 2401843.

Postanowienie SN z dnia 26 lutego 2019 r., II KK 178/18, LEX nr 2625401.

Postanowienie SN z dnia 20 lutego 2020 r., KZ 6/20, LEX nr 2785121.

Postanowienie TK z dnia 17 lipca 2019 r., S 3/19, LEX nr 2712693.

Uchwała SN w składzie 7 sędziów z dnia 19 stycznia 2012 r., I KZP 18/11, LEX nr 1102081.

Wyrok ETPC z dnia 10 marca 2015 r., skarga nr 34322/10, *Rambiart v. Polska*, LEX nr 1652022.

Wyrok ETPC z dnia 5 lipca 2018 r., skarga nr 43924/12, *Zieliński v. Polska*, LEX nr 2511462.

Wyrok ETPC z dnia 19 lipca 2018 r., skarga nr 52683/15, *Zagalski v. Polska*, LEX nr 2592220.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

Wyrok ETPC z dnia 18 października 2018 r., skarga nr 15333/16, *Burza v. Polska*, LEX nr 2594447.

Wyrok SA w Katowicach z dnia 3 grudnia 2015 r., II AKa 449/15, LEX nr 2023117.

Wyrok TK z dnia 25 lutego 1999 r., SK 23/98, LEX nr 36178.

Wyrok TK z dnia 7 października 2008 r., P 30/07, LEX nr 671629.

UMCS